

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

§. 1 De superstitione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

11. Petes, quando gravis occupatio impedit solam Officii partem, quæ ratione obligabimur ad aliam partem recitandam? Respondetur ea ratione, quæ diximus paulo ante à num. 13. de infirmis licet etiam Sanchez tom. 2. de rel. lib. 4. cap. 18. à num. 12. eam doctrinam solum tractat ad infirmum exculandum, tamen Castropalaus tom. 2. de rel. lib. 4. cap. 18. à num. 4. eam extendit ad quamlibet aliam occupationem, & merito; par enim videtur ratio, ut ex illis dictis constet, dummodo firma remaneant quæ à num. 10. dicta sunt.

Dispensatio.

13. Dispensatio de Horis Canonicis non percurrere potest considerari, vel ut concedenda à Summo Pontifice, vel ab Episcopo, vel à Prælati Regularium singuli separatim.

Dispensatio à Summo Pontifice.

Dispensatio etiam sine causa à Summo Pontifice concessa, valida est, ac sufficienter excusat hominem ab hoc solutione Sylvi. Tol. Nay. & passim, apud Bon. d. 1. de Hor. Can. q. 1. p. 2. n. 5. Ratio est, quia valide Pontifex dispensare potest in iis, quæ sunt de jure positivo Ecclesiastico, quale est hoc, de quo agimus ut faceret omnes: sic videtur dispensare, quando scienter dat beneficium infanti, vel puero ignoranti, id quod intelligit pro tempore impedimenti.

Dispensatio ab Episcopo.

14. Dispensare item valide poterit Episcopus quoad culpam (poterit etiam Vicarius generalis, tum ejusdem Episcopi, ex Merolla tom. 3. disp. 7. c. 6. d. 27. tum Capitulum, Sede vacante, sed non nisi ex speciali mandato Episcopi vel Capituli respectivè, ut habet Merolla ibid. c. 1. d. 1. n. 33. & 34.) dispensare, inquam, valide poterit sed cum rationabili causa in casibus occurrentibus, non verò in perpetuum: sic Pell. tom. 1. tr. 5. c. 8. n. 124. Ratio est, quia ex una parte, ut est communis sententia cum Castrop. alios citan. tom. 1. tract. 3. de dispensat. disp. 6. part. 4. num. 8.) Episcopus non potest dispensare in lege superioris, nisi quando Superior eidem posse positivè concessit, & ex alia parte valet idem dispensare in eadem lege superioris, quando necessitas adest, nec commode adiuvatur Pontifex, & multò magis in casibus, qui frequenter occurrere solent; In iis enim censetur Superior potestatem Episcopis concessisse, ne in rebus frequenter occurrentibus ad Pontificem recurrere cogantur Fideles, sed ita est in casu nostro: ergo Ita idem ibid. p. 5. n. 5.

15. Dixi (quoad culpam) quia quoad restituendos fructus non potest Episcopus dispensare. Ratio est, quia quoad hos, qui ex iustitia restitui à negligente Officium debent, non apparet posse adeste rationabilem causam dispensandi, & applicandi fructus alienos alteri.

Dispensatio à Prælati Regularium.

16. Denique de dispensatione pro Religiosis exemptis est distinguendum, posse nimirum nos loqui vel de subditis aliquo Ordine sacro initiatis, seu fortè Beneficiis possidentibus, vel de subditis solum obligatis ad Officium ex universali ratione professionis ad Chorum.

Si de prioribus agamus, poterit Prælati in suos eodem modo, quo potest in suos Episcopus, nisi à Superiore fuerit prohibitus, quia prælatus etiam Conventualis, ex Soar. lib. 4. de rel. tr. 8. lib. 2. c. 13. n. 15. (nisi is à Superiore limitetur) se habet in hisce casibus frequentibus, sicut Episcopus.

17. Si de posterioribus, facilius poterit idem dispensare: ita Bon. disp. 1. de Hor. Can. q. 2. p. 2. n. 9. dispensatur enim tunc in jure Religiosi, circa quod plus, quam

in jure communi Prælatus Religionis autoritatis habent: sicut enim ij possunt in aliis præceptis Religionis (nisi prohibeantur) sic poterunt in hoc. Hinc colligit Bonacina ibidem, Prælatus posse dispensare suos subditos non initiatos sacris, ab Officio ratione studiorum, vel negotiorum.

18. Si quæras, quinam Prælati Regulares possunt in prædictis dispensare? Respondet Bonacina, Supremum, nempe Generalem. At ego pro casibus occurrentibus posse Conventualem non ambigo, quando à Superiore non limitatur: quia si potest, ut modo dixi, cum initiatis, multò magis cum cæteris. Pro longo tempore, seu semper non potest Regula certa constitui, consulat quisque Superioris sui Conventualis autoritatem præsertim verò praxim suæ Religionis, & multò magis privilegia. Quæ ratione Episcopus, vel dicti Prælati si dispensent sine causa non illicite solum verum etiam invalidè dispensent, à nobis infr. lib. 3. c. 73. Deo aspirante tractabitur.

Existente denique dubio, an ut excuseris à recitatione, non indigeas dispensatione, eamque an petere obligeris ex supra dictis lib. 1. c. 3. §. 7. v. Hor. Can. & v. Dispensat. colligi potest.

CAPUT VI.

De Peccatis Religioni oppositis.

Hæc sunt Perjurium, Simonia, Adjuratio, Superstitio, (quo nomine multa includimus, ut mox patebit) Sacrilegium, Blasphemia.

De perjurio & adjuratione agam, cum de juramento de simonia cum de contrahibus: hic de tribus posterioribus breviter differemus. Adest & tentatio Dei, verum hanc ad vitia Spei adversa non reducimus supra c. 2. §. 2.

§. I. De Superstitione.

1. **D**vplex ea est, Altera, quæ cultus Deo debitus tribuitur creaturæ; Altera, quæ eidem Deo, tribuitur cultus indebitus. Ita Castro Pal. 3. r. 17. disp. 1. de superstitione, p. 1. aliisque ibid. cit. Quoad priorem, quæcunque veneratio creaturæ impena, animo illam ut Deum venerandi, mortalis est, solèque distingui in quinque species; Idololatriam, Magiam, Divinationem, vanam Observantiam, & Maleficium, de quibus mox sigillatim.

2. Quoad posteriorem (quæ nomine generis vocatur absolute superstitio) si tribuas Deo indebitum cultum, hoc est, falsum, peccas mortaliter, ut si cum nunc colas per caeremonias Judaicas, vel Mahumetanas, profitereris enim sic veras esse Sæctas illas falsas. At si tribuas indebitum cultum, hoc est, verum quidem, sed superfluum, communiter est veniale, ut si in Missa unam vel alteram orationem seu versum adderes, quæ non addit Ecclesia. Dixi (communiter) nam ad mortale posset ascendere, si intermisceretur aliquod hæmonis pactum, vel aliqua gravis irreverentia, vel aliqui sive expressus, sive tacitus contemptus Rubricarum, ut in opus. de sacrific. Missæ, lib. 2. c. 5. §. 1. diximus (vel similia).

3. Ex his colligit Sanchez lib. 1. in Dec. c. 37. num. 7. turpem sonum, vel turpia cantica profanæque admiscere inter divina Officia ad turpem finem esse mortale, quia videtur coli Deum per cultum falsum, qui scilicet Deo displicet: quod intellige præter peccatum contra castitatem ob finem inhonestum, adest peccatum superstitiosis propter irreverentiam, quæ modo dicto tunc afficitur Deus Quid si non fiat ad colendum Deum, sed solum ad ipsum finem turpem? Erit etiam superstitio mortalis, quia, præter scandalum, adest Dei injuria, dum in Officio divino, ubi colitur Deus, intermiscetur materia, liter id, per quod offenditur. Quid, si non sint turpia, sed

sed solum vana; puto tunc esse veniale, & universim hanc regulam serva; esse mortale, quando ex circumstantiis advertitur esse gravis officij irreverentia, secus esse veniale.

4. Colligit secundò *ibid.* a. n. 9. falsas sanctorum reliquias intrudere adorandas, vel in signum falsi miraculi, vel Beneficij accepti, tabellas in templo, vel figuræ exponere, falsa item miracula prædicare, vel typis imprimere, esse mortalia. Merito, quia gravis veræ religioni sic infertur injuria: nec excusatio duci potest à bona intentione propagandæ devotionis, cum potius hæc eo modo diminuat, dum aperitur via ad veram negandam; præterquam quod Deus verus honorari mendaciis valde refertur.

5. Colligit denique Sanchez, n. 11. & 12. jejunare die Dominico, nisi id fiat ad confirmandam Manichæorum hæresim contra Christi Domini Resurrectionem, ne veniale quidem esse, quia ablato illo contemptu resurrectionis, adde & ablato aliquo studio singularitatis (quod ex se esset veniale, quodque magis apparet, si comedendo aliis diebus, die Dominico frequenter quis jejunaret) non apparet unde ex se esse colligatur vel levis culpa.

De Idolatria

6. Hæc est illa actio, quæ divinus cultus tribuitur creaturæ, illam ut Deum honorando. Gravissima culpa; & in Baptizato, si sit cum errore intellectus quo putetur creatura illa Deus esse, est, subjecta censuris Bullæ Cœnæ: nam si sit exterior, licet mortale sit, & quidem non vulgare peccatum, est tamen à prædictis Bullæ Cœnæ censuris immunis: sed hæc de idololatria sufficiant, nam cætera satis sit *supra*, c. 1. §. 3. breviter innuisse.

De Magia

7. Magia dæmoniaca est, quæ à dæmone mirabilia quis exposcit vel expectat. Dixi (dæmoniaca) nam magia naturalis, quæ ex scientia, quæ per abditas herbarum, vel similibus rerum naturalium virtutes aliquid mirum agitur cum ea improbanda non sit, hic nequaquam locum habet. Ad hanc magiam naturalem aliqui reducunt Alchimiam, per quam vilia metalla in aurum commutantur; quamvis nonnulli ejusmodi virtutem naturalem adesse profus inficiantur. *lege Delrium lib. 1. de mag. §. 9. i. sect. 2. & 3. aliisque passim.*

8. Solet autem ut plurimum inter magum & dæmonem intercedere pactum: Magus enim abnegat Sacramenta & Fidem, spondetque dæmoni obedientiam: hic repromittit se facturum quod magus ille voluerit. Hoc autem pactum erit expressum, si expressa conventio celebratur inter magum & dæmonem: ac erit tacitum, si magus utatur actionibus mediis magicis non ab ipso, sed ab alio conventis cum dæmone; tunc enim utendo conventis, censetur voluntati dæmonis assentiri, & quod ipso dæmone invocare: utrumque peccatum mortale gravissimum, licet hoc minus grave, & magis excusationis capax, ut ex dicendis constabit, ubi etiam n. 25. & 26. regulæ afferentur ad pactum tacitum cognoscendum. Cætera quæ de magia cognosci à nobis debent, ex dicendis fiet palam.

De Divinatione

9. Est inordinata earum rerum, quæ naturaliter sciri nequeunt, prædictio per media à Divina providentia non constituta: S. Thom. 2. 2. q. 91. art. 1. *lege Aurel. fusè lib. 9. cap. 2. Sanchez lib. 2. in decal. cap. 18.* Hæc media possunt esse varia: Astrologi enim moribus Stellarum utuntur ad occulta prænoscentia: Aruspices avium volatibus: Sortilegi sortium jactibus; &c. Ipsæ item res occultæ sunt variae, nimirum sive præterita, sive præsentia, sed nobis remota, sive futura. Denique alij sunt modi eas res occultas dignoscendi, nam aliquando co-

gnoscuntur cum expressa dæmonum invocatione, aliquando per ejusdem mortuorum resurrectionem, quæ proprie dicitur Necromantia, non raro per signa visa in aqua, appellaturque Hydlromantia, sæpe per eadem apparentia in terra, aëre, igne, diciturque Geomantia, Aeromantia, Pyromantia; Huc etiam reducitur, quando per somnia vana, &c. Cum ergo tam varia sint ejusmodi media, variae etiam diversæque species solent describi Divinationis. Nobis ad praxim dumtaxat spectantibus has innuisse sat est: modò notentur tria, & modò de Astrologia, quæ frequentior est, & de Incomniis separatim differamus.

10. Nota primò: quando intermiscetur expressa dæmonis invocatio; committi alterius speciei peccatum, atque adeò specialiter Confessori aperiendum, immò majus, quàm quando est tantummodo tacitum; quia explicitum addit commercium cum dæmone, & subinde promissionem actualem eidem factam, id quod non invenitur in tacito, ut à nobis dictum est in *opus. de conf. lib. 2. §. 5.*

11. Secundò: si divinatio (idem est in cæteris superstitionum speciebus) habeat admistum aliud genus peccati, atque duplici peccato, utroque Confessori aperiendo, peccabitur, v. g. si augurium bonum, vel felices sortes, &c. exquiras ad puellam subornandam, præter divinationem, aderit & peccatum incontinentiæ: Ratio est ex se manifesta.

12. Tertiò: ad cognoscendum, quandònam sit mortalis divinatio, hæc regulam habet: Sive per expressam dæmonis invocationem sciri querantur occulta, sive per tacita. Semper esse mortalem: posse tamen per tacitam, non infrequenter excusari, sed ecce nodus: & quandònam hæc excusatio tandem erit? Evolve. In tribus casibus. Primò, accedente ignorantia excusabili; Secundò, si non fiant ejusmodi divinationes animo invocandi, ne tacite quidem dæmone, sed jocandi: ita Cajet. in *summa*, v. *Divinatio*, modò tamen nello modo expectetur occultorum cognitio tanquam vera. Sic solent excusari, qui sortes mittunt ad cognoscendum qui sit felicius, qui infelicius; jocandi enim gratia id faciunt, non profus credendi: Tertiò, adeit excusatio, si ejusmodi cognitio queratur non à dæmone, sed à naturalibus mediis, & quidem qualis per illa naturaliter haberi potest; præsciendò ab alio inconvenienti non est malum rerum occultarum captare scientiam per media tali scientiæ proportionata, sic apud Divum Thom. 2. 2. q. 95. art. 7. ex quibusdam avium aliorumque animantium cantibus, vel moribus prænantiantur aliqua eventura; ut pluvia, tempestas, serenitas; Imò ex iisdem possunt aliqua, quæ pertinent ad hominem, probabiliter colligi, eadem enim causa, seu constellatio, quæ movet aves, v. g. ad garrutem & motus, movere potest homines ad rixas & bella: ita *Sanchi. in dec. lib. 2. c. 3. n. 39.* Hinc quidam Astrologus, & non infimus Theologus, cujus meminit Sanchez *lib. 2. in dec. c. 4. n. 17.* cum impressiones cholerae, aut alterius inordinati motus ex Cæli dispositione metuebat, se occasibus vitatis, aut oratione communire solitus erat.

De astrologia

13. Si ex astrologia queratur quod pertinet ad sanitatem, vel ad temporum mutationem, ut ad ubertatem, sterilitatemve, vel ad naturales hominum inclinationes, vel ad sciendum in communi, qui natus sub tali constellatione faceret, non tamen ad certò sciendum in particulari de hac vel illa actione pendente à libero arbitrio, non erit, ut docet S. Thomas p. 1. q. 115. art. 4. ad 3. culpa, quia naturaliter hæc ab astris cognosci, aliquo tandem modo possunt.

14. Immo ex Toletò *lib. 14. cap. 15.* Valentia 2. 2. disp. 6. q. 12. p. 3. *versam verò ex conditione.* Cajet. in *summa*, v. *Auspicium*, Martin. del Rio apud Sanch. l. c. n. 32. Castro Pal. tom. 3. ar. 17. disp. 1. de *superst. p. 4. num. 6.* si quis per Astrologiam vellet cognoscere aliquod contingens, liberum,

Deo Placuerit, non pauca, quibus totius Quaestio-
cognitio explicatius habeatur.

Est vana Observantia ea superstitio, quā mediis inuti-
libus & a Divina Providentia nequaquam institutis pro-
curantur commoditates, sanitates, benevolentia, divi-
tia, & similia: ita Valentia 2. 2. disp. 6. q. 13. *Regul. lib. 4.*
cap. 15. Cajet. v. Superstitio, & verb. Incarnatio, Sanchez lib. 2.
in Dec. c. 40. alique. Vides discrimen & Divinatio refertur
ad aliquid cognoscendum, vana observantia ad aliquid
obtinendum.

24. Hæc igitur, ut patet ex *supra* dictis, erit cum ex-
pressa demonis invocatione, atque adeo mortalis culpa,
si ille expresse invocetur; erit cum tacita, atque adeo ex-
se etiam culpa mortalis, si de facto usurpentur media illa
inutilia, ut aliquid obtineatur. Sed quoniam aliquando
non clare apparet, an in hac materia ejusmodi invocatio
tacita intermiscetur, & consequenter, An semper mor-
taliter peccetur, idem ad hoc dignoscendum hæc duæ Re-
gulæ afferuntur.

25. Prima Regula. Demonis tacita invocatio esse
presumitur. Primo quando sunt verba non significa-
tiva. Secundo; figuræ igniles. Tertio; falsitas, ut quod
Christus Dominus habuerit febrem. Quarto; conditio-
nes vanæ. Quinto; promissus effectus infallibilis supra
vires medicorum; Quæ omnia in simili *supra* sunt expli-
cata.

26. Secunda Regula. Cum vana observantia idem
sic dicatur, Quia semper aliqua saltem inutilia, & vana
commisceantur, unde tacita presumatur demonis invo-
catio; hinc fit, ut ex se semper sit mortalis, nisi excuset.
Primo ignorantia. Secundo, jocus, modo tamen dicto,
cùm de Divinatione *num. 32* egimus. Tertio, animus
ea non certo credendi. Quarto, cautela; quia usurpatio
illorum, ad vitam iis vanis observantiis dirigendam,
nec semper, nec frequenter adhibetur, ut *supra*, item
num. 20. diximus. Denique parvitas materiæ, de qua mox
infra, n. 49.

27. Ex his Regulis colligere possumus cum Sanchez
loc. cit. c. 38. & c. 40. per tot. superstitiosum esse observare
dies, quasi quidam sint fausti, quidam infauti: nolle
opus incipere die Martis, nolle die Veneris ungues præ-
scindere, pueram nolle die Sabbati nere, majorem vim
tribuere aquæ benedictæ uno die, quàm alio, certis die-
bus scopis tangere oleum, ne à vermibus lædantur, serva-
re ova exclusa die Parasceves ad extinguendum incen-
dium, mulierculas nocte Sancti Ioannis Baptistæ aliquid
precari, auditumque applicare, quo nomen hominis ali-
cujus audiant, quem suum fore maritum putent, Ora-
tiones sacras recitare, vel scriptas gestare, quibus à ma-
nuum violentia, vel ab aliis malis liberari, benèque for-
tunatos fore se credant, lufos locum seu luforias cartas
mutare, vel tantisper surgere ad malam ludi fortunam,
avertendam, gallinam gallorum moro forte cantantem,
uti infortunij portentum occidere, & alia similia quan-
vis merè vana, & inutilia, nullamque graviores supersti-
tione continentia: quæ si certo credantur, vel si sem-
per adhibeantur ad vitam dirigendam, cùm periculum
subsit, ne demon se illis certo intermiscet, erunt morta-
lia: ita Sanchez. *loc. cit. c. 38. n. 21.* At si semel, aut ita
non ita: ut *supra* dictum est n. 20. Namquamvis Docto-
res cum Sanchez *loc. cit. c. 40. n. 20. & 21.* signatè solum esse
veniale, in dicto raro casu notent de aliquibus, v.g. de
nolentibus suscipere opus die Martis, & de recitantibus
Orationes errore carentes, & de mutantibus locum in
ludo, & Castro Palavis *loc. cit. p. 5. n. 7.* ex Suario à nobis
supra, n. 21. allato, de sperante prosperum, vel timente in-
faustum somnium, tamen quando par est ratio in aliis;
eadem erit applicanda Doctrina.

28. Præterea est superstitiosum observare quædam
tempora, vel festa Sanctorum ad aliquid obtinendum,
idque mediis vanis & inutilibus, ut jumenta die Sancti
Antonij novies per ejus templum circumducere, venam
aperire die Sabbati, herbas colligere die Sancti Ioannis
& similia ferè innumerabilia, quæ tamen tunc erunt

mortalia, quando ex inutilis circumstantiæ esse putentur
infallibiles, & efficaces ad effectum; secus si à Sancto
cujus honore illa fiant, auxilium spectetur, & incolun-
tas: ita Sanchez. *in Dec. lib. 2. cap. 40. n. 20.*

29. Sola protestatio, quæ quis nolit effectum expe-
ctare à dæmone non est satis ad excusandum à mortali,
siquidem per illam solum, pactum cum dæmone, verbis
renunciaretur, sed approbaretur factis. Esse autem satis
parvitatē materiæ mox dicam n. 49.

30. Denique colligit idem Sanchez loco mox cit. non
esse superstitiosos eos, quos Hispani vocant Empalmi-
stas, qui per emplastos, hoc est, per quasdam scripturas
sive ex Palmis, sive ex aliis Orationibus confectas, cu-
rant infirmos; ne item eos, quos vocant Salvatores, qui
suo tactu, vel Orationibus, etiam incurabiles morbos pa-
rimodo sanant.

31. Addo, nec eos, quos Siculi vocamus *Citanos*,
qui, quæ nascuntur nocte Conversionis Divi Pauli, spo-
to vel tactu venenosis, felici successu, mortibus, ut aiunt,
medentur; Ratio, quod hi non sint superstitiosi, dum-
modo aliquid, quod superstitutionem sapiat juxta supradic-
ta non admisceant, est, quia fortasse hæc sunt gratiæ
gratis dæ, & quibus vide fuisse eundem Sanchez *lib. 2. in*
Dec. cap. 40. n. 55. Castro Palavi *tom. 3. disp. 1. de super-*
stitione. c. P. à num. 15. Valle de Moura de *Incant. & Em-*
plasmis. sect. 2. c. 28.

32. Videbitur fortasse alicui res hæc esse satis hæc-
nus explicata: sed certè molestior est, quàm primo in-
tuitu adhuc apparuit: nam propterea aliquid enuclea-
tius afferre nequaquam gravabor: & ut expeditior atque
distinctior sit doctrina, proponam prius aliquas pecu-
liarē superstitutiones, quas in nostris regionibus usurpari
sibi exploratum est deinde quid de illis sentiendum sit,
decernam.

Vana aliquid superstitutiones nostra astate usurpari solita.

33. Ictericam, quam Siculi *Zafaram*, vocamus, aliqui
sanant quodam filo conquisito à telarum textricibus,
quod iidem Siculi *Lixum* appellant, quo quidem filo
ægri staturam, ejusdemque extensa brachia ter metiun-
tur, mox filum complicant, vulgæque forcice super ca-
put, humeros, pectus infirmi complicantur idem filum
secant, addentes interea quædam verba deprecatoria;
nem scire sic, & profigere morbum profitentur, sani-
catemque inducere, si id semel, bis, tertio, continuis
tribus diebus, faciant, certo putant; nonnulli cere-
moniæ illam dimensionis omittunt, cætera quæ dicta
sunt expedientes. Ipsi non nemo solum supra caput
non verò supra humeros, pectusque filum secant. Sunt &
alii, qui eandem chiant jubentes, ut Ictericam patiens
mingat in herbam Martochium, quæ in ipso fundo vasis
Minarij in quo mingunt, sit imposita.

34. Morbo caduco quidam adeptus in via publica
penè mortuus humi prostratus cùm jacuisset, accessit
quidam ex plebe, in præsentem, qui obmurmuravit quid-
piam in ægri auriculam: quo murmure æger, quasi ex-
pergefactus post paululum sensus recuperavit: Curiosus
ego à senè forte altante familiari meo interrogavi, num
sciret quidnam ille in ægri aurem in sufflaverit? Respon-
dit, se scire, fuisseque hæc sola verba: *O creatura Dei, me-
mento Creatoris tui*: Præsentis amuleti, inquit, contra
mali caduci affectionem: Simile quid usurpant nonnulli,
cùm equi dolore interstinorum vaxantur: quædam enim
verba insufflant in eorum ægotantium aures, quibus eos
ad sanitatem revocare se jactant.

35. Qui die festo Sancti Stephani Protomartyris pane
& aqua jejunat, & ritè confellus communicat, non mori-
tuum ab alio occisum, etiam si multis ictibus sit im-
petitus, nonnulli prædicant.

36. Si forte ad convivium invitati sint tredecim,
pro infelici omine habetur: nam sicuti in Cæna ultima
Christi Domini ex tredecim unus Christus defunctus
est; ita unum ex discumbentibus moriturum timent: san-
cu

41. Sanguinem è naribus vel in magna copia
Pars I.

Sola Sacra.

47. Eadem Doctrina utimur, si loquamur de facris
precibus, vel versibus Psalms, sive cœnum latratus, sive
sanguinem

sanguinem, sive morbum quemcunque cohibentibus : hinc Cassiodorus *Psalm. 115.* merito dixit fuisse variis morbis efficax remedium trinam recitationem huius versus : *Domine, dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis* : quod rectè intellexit Sanchez *lib. 2. Dec. cap. 40. num. 36.* non esse id superstitiosum, quando nequaquam ab ipsa tera repetitione, sed à devotione ter repetentis in honorem Sanctissimæ Trinitatis effectus (& quidem non infallibiliter) intendetur impetrari.

48. Quando ergo hisce factis aliquid inutile, seu vanum misceri contingeret, regulam hanc serva : Te Secutum esse à superstitione, si quemadmodum corrigis prædictam infallibilitatis credulitatem, sic corrigas, vel tollas illas circumstantias vanas, & inutiles, & consequenter periculo superstitionis expositas : ita Sanchez *ibid. num. 31.* Verbi gratia, ad sanitatem, vel gratiam impetrandam requirit quis, ut missa dicatur cum vestibus incongrui coloris, vel ut preces novies effundantur, vel affertur in elemosynam ad sacram Aedem pondus ceræ infirmo æquale; vel candelæ ceræ longitudinis eidem infirmo æquales, &c. Si missam celebres, si preces effundas, sine illo colore incongruo, & sine illo signato numero precum, ac sine illa præfatio, immò cum majore pondere, &c. ritè eas vanas circumstantias tollis, si verò idcirco novies Orationem effundas, ut novem Angelorum Chori tibi auxilientur, ideo te, quia Sanctissimæ Triadi fidem, reverentiamque profiteris, ritè corrigis, & utroque modo actionem illam à superstitionibus liberat, eaque vii (sed semper sine infallibilitatis spe) tuto potest.

Pari modo, si morbum caducum patienti insuffletur ad aurem illud, quod dixi *num. 34.* ob finem vanum, vel ut clam ea verba dicantur, suspicio magna est superstitionis : at si insuffletur ut morbum patiens audire possit, Deoque se commendare, ablata certi eventus credulitate, correctum videtur superstitio. Quo pacto non potest corrigi insufflatio, modò *num. eodem dicta*, in aures equi, quare tollatur hæc omnino, & sic emendabitur ejusmodi superstitio : ita Sanchez *lib. 2. cap. 42. num. 35. sine.*

29. Dictum autem est *num. 45.* (nisi parvitas materiæ excuset) nam licet Valentia 2. 2. *disputation. 6. quest. 13.* cui adde la Turri 2. 2. *tract. 2. quest. 95. art. 2. d. 2.* concedat; Sanchez *loc. cit. cap. 40. num. 13.* neget in superstitione posse inveniri parvitatē materiæ, tamen utrique conveniunt; quando modicæ sunt ejusmodi vanæ observationes, semper esse veniale peccatum: Valentia, ex ipsa natura parvitas, quam hic inveniri posse docet, cum ex eo solo parvo commercio tacito cum dæmone, non imminet notabile salutis damnum sic operanti: Sanchez verò ex eo, quod posita parvitate materiæ, cum actus non fiat seriò, sed loco & curiositate, vel ad experiendum, vel denique ex animi quadam levitate, erit imperfectus, atque adeò non erit novocabitur superstitio, sed animi levitas, & consequenter solum culpa venialis. Ponit uterque exemplum Cajetani, in *summa, v. Incantatio*, de volente moveri anulum dictis quibusdam Psalmi verbis; id enim semel facere, modò explicato *num. 19.* veniale esse ambo confutunt. Multo ergo magis excusantur à peccato, qui (ut hoc hac occasione etiam dicam) naturalia sola, seu sola non Sacra cum ejusmodi vanitate, seu animi levitate semel, vel iterum sine spe infallibilitatis ad effectum quempiam etiam levem, & vanum consequendum usurpant. Ratio est eadem, quia exiguum periculum deceptionis adest. Vide tamen quandam cautelam mox apponendam *num. 72.*

50. Dices hoc ipsum, quod Verba sacra, præcelsque affertur ad vanos, inutilisque effectus obtinendos, (v.g. ad motum annuli) gravis est superstitio, quia Deus non se intermiscet his rebus vanis, unde convincitur tunc expectari effectum à dæmone; Respondeo ita esse. Idem enim notanter diximus *num. 44.* ad sanitatem

vel grave quid tibi utile obtinendum) quando ergo Sacra adhibentur ad effectum levem, & inutilem etiam sine infallibilitate, erit ex se, & genere suo mortale, quia est irreverentia resum sacrarum, non tamen propterea non est excipienda parvitas materiæ, modò dicta *num. præcedente.*

Sola non Sacra.

51. Quando ad aliquem effectum consequendum, nil nisi quid profanum seu non Sacrum adhibes, quod vires non habet ad illum efficiendum, superstitione uteris, quia tacitè, modo supradicto, à dæmone illum expectas.

52. Certum autem hac in re est, uti his temerè ex præsto explicito, vel tacito cum dæmone, esse per se mortale. Ratio patet ex dictis.

53. Certum secundo est; iisdem uti cum discretionis, & prudenter, ad habendos effectus verè naturales, ad quos medium à te adhibitum vires habet, licet occultas; negum, quia id nullam prorsus sapit superstitionem.

54. Certum denique tertio est, hic adesse multò magis parvitatē materiæ, ut per occasionem modò dixi *num. 49. sine.*

55. Illud hic ubi Sacra non apponuntur, sed naturalia, adverte, necessariam non esse eam cautelam, quæ effectus non sit infallibiliter expectandus: cum enim à causa naturali, quæ necessariò agit, illum expectes, tanta certitudine expectare licet; quantum affert vis ipsa causæ naturalis. Contra, necessarium etiam hic erit, ut tollantur, vel corrigantur verba, vel circumstantiæ vanæ, inutilisve (si quæ fortè interpreterint) modo supradicto à *num. 45.*

56. Nota insuper hæc reduci posse, quando aliqua sunt, ut fieri omittuntur spe boni, vel timore mali eventus: siquidem communiter hæc Sacra non sunt, ut nolle iter incipere die Martis, nolle tredecim invitatos simul discumbere, &c. de quibus tamen nihil superest dicendum præter ea, quo *num. 27. & 49.* dicta sunt, & dicam à *num. 73.*

Sacra simul, & non Sacra.

57. Non est nobis hic sermo quando cum irreverentia profanis Sacra miscentur, ut si Oleum benedictum, sacram Eucharistiam, & similia adjungerentur: id enim sacrilegium esse per se constat. Sermonem igitur solum, habemus, quando, præfatio alio inconvenienti, aliquis res sacras, cum vanis adjungit; v.g. Orationem sacram, vel aquam incensum sal, benedicta unit cum circulo, ad movendum filium, vel morbum curandum, vel cum herbis, & medicamentis naturalibus ad sanandum infirmum, &c.

58. Dico primò, si res naturales adhibeantur ad obtinendum effectum ab illis solis effectum expectando, Sacra autem illa solum apponantur ad precandum Deum, cum debita reverentia, & fiducia, idem dicendum, erit quod diximus à *num. 51.* quando adhibentur solæ res naturales. Ratio est quia tunc à te solum naturali effectum naturalem expectas, resque sacra ritè, & sine culpa, modo dicto, affertur, ut supponimus.

59. Dico secundo, si Sacra adhibeantur, ut ab istis solis effectus speretur, res autem naturalis adjungatur, ut aliquid juxta ejusdem rei naturales vires ea conferat ad effectum: idem dicendum est, quod diximus à *num. 44.* quando adhibentur solæ res sacre; Ratio est, quia cum à sola re sacra effectum præstoleris, res autem naturalis sine peccato adjungatur, sola res sacra est consideranda, quam satis ibidem consideramus.

60. Dico tertio, hæc sacra ita miscere, cum rebus naturaliter operantibus, ut ea credantur his indigere, seu ab his habere vim efficacem, esse meram superstitionem, ne dicam hæresim; sic enim spiritualia &

statim ab infirmitate conualefcere. Sed licet id in rædi
catis infirmitatibus vñum regulariter fit, poteft tamen
in aliquibus, præfertim repentinis morbis contingere, ut
remedium naturale illos statim expellat; prævum fcilicet
humorem, ſicut ignis aquam, vel extinguendo, vel tem
perando. Novi Caltaniffetæ in patria mea hominem
ſecuri angore affectum, atque ita incenſum, ut in ip
ſa exteriore carne ſecuri proxima turpis appareret nigre
do, qui, dum aquam ex nive frigidam, & conſulentiſſimam
medici, ebiberet, dolorem in ipſo actu bibendi minui,
nigredinem verò (ipſe æger id mihi retulit) in eodem
actu ita ſenſim diſperere, ut aquæ epotæ locum cedere
quæſi viſtu videretur.

65. Conſtare ſecundo, ſi Docti viri, & prudentes ſiturent cauſam illam impotentem eſſe ad tale effectum producendum, ſecus, nihil certum in Philoſophia pronuntiarı poſſet, vt Valentinus docet apud Caſtro Palaeum *tom. 1. diſp. 1. de ſub. p. 1. o. num. 1.* Placet hoc dictum: ſed eſt temperandum ex doctrina modò data, quò dictum eſt mirabilem aliquando etiam Doctioribus eſſe naturæ potentiam.

Colligere herbas *vel* die ad aliquem effectum, fateor
per se esse superfluum: Verbi gratia, nocte San-
cti Ioannis, die Sabbati sancti, &c. si non est illius
mysterij reverentiam: & tamen aliquando esse quid
naturale, ut poterit fieri virtus herbarum collectarum in
Æquinoctio, quam in Solstitio, Vere, quam Hyeme,
&c. quando scilicet herba est in incremento, non ve-
rò in decremento virtutis, *vel* quid simile, negari non
potest.

66. Constatet tertiò : si adhiberentur quædam
quæ aliâs in iisdem omnino circumstantiis apposta, cla-
rè apparuit ejusmodi vi nequaquam pollicere v.g. expec-
tus sum lapidem vulgarem nequaquam ferrum attrahere,
si ergo attrahit, clarè pronuntio non esse id à virtute
lapidis.

67. Constatet quartò. Si vanæ, & superstitionem sapientia naturalibus admiscerentur: prohibui nudius-tertius cuidam honestæ matronæ, ne uteretur filio illo à Virgine ducto, de quo dixi num. 38. quia author ejus medicamenti volebat ad se prius afferri filium, si quidem ad usum paulò post remisisset. Profectò hoc, aliisque circumstantiis certam conjecturam feci de tacita aliqua obmurmuratione: nam cæterum, si filio dumtaxat uti voluisset, non utique fortasse prohibuisset; Rupertus lib. 1. tom. 3. de Trinitate, cap. 1. apud Valle de Moura scit. 2. cap. 8. numero. 15. ad illa verba Genes. 3. Ponam inimicitiam inter te, & mulierem: Si nuda, inquit, mulieris planta dentem Serpentis præveniret, & avocissimum caput ejus vel leviter præferret, statim totum cum capite corpus repente interit, ita ut omnino motus nullus, nullus sensus in aliena parte resistens sit, id quod non malleis, aut vectibus, aut gladiis coincidentibus citò ac leviter effici potest, si quidem excisum caput cum tribus, aut duobus digitulis vivere, & abire perhibetur; hoc quod prædictum est, ita esse, & ipsorum, qui per industriam exploraverunt fide, & relatione comperimus; Hactenus Rupertus. Si ergo mulier, non autem vir, id efficacie habet, cur non possit virgo innocens, non verò mulier corrupta, alicujus efficacie nobis incognita participes esse, & suis manibus, in modum suo sputo, quo femine solent necesse filium inungere, occultam virtutem ad aliquem morbum propellendum communicare? At quia, ut dictum est, Author medicamenti certam mihi suspensionem ingessit vanæ, & superstitionis obmurmurationis, vel similis, fuit merito repellendus.

68. Superest alia non minor difficultas. Quando constat effectum quempiam admirandum non posse esse à causa naturali, v. g. sanitatem moribundi à scripta quapiam cartula; an statim iudicandum erit à dæmone esse, non autem à Deo, tunc enim, quia dubium vertitur, sitne à Deo per gratiam gratis datam, an à dæmone, rapitè invocato, qui dicitur mendax?

si. Difficultatis hujus cardo in eo versatur, utrum
quod quis re quapiam naturali sola utitur ad aliquem
effectum, quod infallibiliter expectat, nec videt, an
quodvis re tantam vim habeat, sed nec videt; facta
diligentia quicumque, an non habeat, utrum, inquam,
si judicando superstitionem committere? Videt, v. g.
quis annulum pendentem de filo dare signum horarum,
quod medicatum afferre sanitatem ægro ditiatur, et
non conficit hæc naturaliter operari, sed nec confiteri
contrarium, et tunc superstitioni judicanda, & ab illis
obtinendum?

62. Tradunt nonnulli regulam universalem: Quocumque effectus quilibet exariscit ab aliqua causa, ex non cognoscitur habere vires ad illum, toties est causa superfluo illum a tali causa expectare. Ratio regulari est, ajunt, quia tunc expectaretur solum a demone. Sed certe doctioribus haec regula nequaquam placet: Plurima enim latent in rebus naturalibus, quorum vis praefata non tantum nescit Magnetis, Succi, Mercurij, Jecis Argenti vivi, circa ferrum, pteam, pretiosum metallum, & sexcenta similia: Non igitur valet, ego non cognosco, unde sit hic effectus, ergo est a Dio, vel a demone: poterit enim procedere ex causa naturali, cujus vis mihi incognita est, & occulta. Legi Saturni Angulitum lib. 14. de Civit. cap. 24. quod mirabilia a quibusdam hominibus facta esse recenset, quae certe ignavis virtutis naturalium causarum facile demoni tribueret.

Inter hos homines nomine Restitutum refert; qui
ita ad libitum alienabatur à sensibus, ut etiam ignem
admotum non sentiret, & alium, qui sudare solitus
erat, quiescere volebat, & multos, qui flere. Equidem,
ego hominem ex nostra Societate cognosco per familiarita-
tem meam, qui quiescere ei libet, compositis ad maesti-
tiam oculis, lacrymas emittit.

63. Formemus ergo probabilius hanc regulam, quam
ponit Sanchez *ibid.* 44.

In his rebus naturalibus, quoties non apparet intermixta aliqua superstitio, ut sunt verba incognita determinatus numerus rerum impertinentium, vel quid simile, præsumendum esse pro viri bus naturæ, atque adeo non esse culpam (præsciendæ ab aliis convenienti) et recte uti. Ratio regulæ est quia, tunc res est dubia, & dæmoniorum, an à vi occultata sequatur effectus? At in dubiis, melior est conditio nostræ voluntatis volentis illis actionibus, Rursum, est melior conditio naturæ, quæ ex se simpliciter contingentibus præsumenda est potens, & exemplum mirabilis in suis operationibus. Quamvis enim ejus vis vel à Doctissimis non videatur in se, potius cognosci in suo effectu, & hunc discursum à posteriorioribus, formare; Sicuti quia video à Magnete, & Vulcanico ferreo, & paleam trahi, cognosco in illis esse virtutem trahendi, ita, quia video sanitatem fieri à gladio foliis naturalibus medicamentis peruncto, colligo virtutem illis occultam inesse ægrum absentem sanandi, video tamen quod hoc exemplum, quæ dicam mox n. 77. lapide Caramulæ lib. 3. th. mor. num. 1. 81. Si quid rerum potentissimum condidit: hoc suppono: sublatum aliquod patitur, aut dæmonis interventum, quousque videam evadere, non credam.

64. Evidenter autem constare effectum non esse à
 virtutibus naturæ quadruplici saltem via possit. Primò, si
 effectus addo esset super naturam, ut à nulla naturali vi
 esse posset; qualis esset manifestatio secretorum cordis,
 mortui resuscitatio, &c. numerat inter hos Sanchez
 Pars I.

Communis est Doctrina præsumendum adesse pactum tacitum cum dæmone; Ratio est, quia cum res illa, quæ adhibetur, non sit causa naturalis effectus, erit regulariter solum signum, ad cuius positionem vel Deûs, vel dæmon effectum ponat: cum autem non sit Deus, quia de Sacramentis solum, vel sacramentalibus tale quid per revelationem habetur, non verò de aliis, restat non jam esse dubium, sed moraliter certum, illum effectum fieri à dæmone.

Multò magis, quando adhibentur signa vana ad effectum obtinendum: iis enim se Deus non immiscet, immiscet verò se sapissimè dæmon; Vide Valle de Moura de incant. & empsil. sect. 2. cap. 18. quæ solvit aliquas rationes in contrarium.

69. Dixi (regulariter) nam mihi non semper placet illa Sanchez argumentatio lib. 3. in Dec. cap. 40. num. 40. Hæc cæremonia vana certò non agit ex vi naturali ipsius, nec ex vi divina; ergo ex pacto cum dæmone; Non, inquam, placet, quia potuit haberi effectus causæ & fortuitò. Confirmo, & explico. Experientia comperit nonnullos impositores; ut pecunias extorqueant, propriò Marte componere eas vanas cæremonas. Quod si quando habeatur casus effectus, ij se de sua virtute jactant; secus, asserunt esse non esse exhibitam cæremoniæ. Febrim quartanam, v. g. quidam amovit, propinata ad manducandum papyro quibusdam circulis scripta; non rectè argumentaris; sanitas hæc non fuit à Deo per miraculum, nec à causa naturali, ergo à dæmone; potuit enim esse, ut eveniret ex defectu humoris peccantis, qui tunc defecit, quando amuletum illud inscriptæ cartulæ manducatum est. Expendendæ igitur sunt omnes circumstantiæ per diligentem. Et quidem in his similibus examinandis, Theologorum, Doctorumque peritiam esse non opportunam modò, verum etiam omnino necessariam; certum esto.

70. Adhuc duo notare libet. Primum, si in ejusmodi dubio infallibilitatem, sincero animo, excludis, nec certò expectes effectum, jam liberatis à superstitione mortali, si semel aut iterum eam opereris.

Ratio est, quia si id cum prædictis circumstantiis absolute diximus supra, n. 45. sine, multò magis in prædicto dubio, & merito, quia tunc vel actus imperfectus, vel non est grave periculum commercij cum dæmone, seu alterius notabilis inconvenientiæ, ut ex ibid. & num. 46. dictis colligi potest.

71. An verò, si tu semel aut iterum dictas superstitiones usurpes, usurper tamen frequenter is, qui ad te sanandum accedit, an; inquam, propter tuam necessitatem excuseris à mortali cooperatione cum ipso, est questio similis ei questionì, qua quæris an possis petere solutionem maleficij ab eo, qui cum peccato solutus est de quo mox §. 2.

72. Secundum. An usus dictarum superstitionum possit aliquando justificari ex eo capite, quòd propter meas necessitates illis utar? dico, si certum esse superstitionem, nunquam licere. Ratio est, quia superstitionem est intrinsecè mala; involvit enim contemptum Dei, dæmonisque reverentiam: si autem dubium est, an sit superstitionem, sive quia potest effectus attribui causæ naturali, sive quia, cum non possit naturæ attribui, dubium omnibus pensatis est, an Deo per gratiam gratis datam, an à dæmone per pactum; dico probabile esse (nisi aliud aliunde obstat) posse te cum potestione mox in fine hujus numeri dicenda, ex tua notabili necessitate sine peccato ea uti, Ratio mihi non est intrinsecè, quia etiam hic militat argumentum factum num. 68. ubi vidimus cæremoniæ, de qua dubitatur, esse à dæmone, vel à Deo statim esse certum moraliter, à dæmone procedere, atque adeò esse intrinsecè malam: sed est extrinsecè bonorum Doctorum, sic enim colligit à Salas, licet nobis contrarius Valle de Moura dñi. sect. 2. cap. 1. Salas (2. tract. 8. diff. 17. num. 154.) ponat regulam illam, quod in dubiis tutior pars de præcepto sit eligenda, quam alias tenet, limitari, quando ex eo incurratur notabile, seu

magnum nocumentum; probat, quia lex dubia in eo casu non censetur sufficienter promulgata, citatque pro se Suarez & alios, ut de saltem ad manducandum vulneribus, infirmitatibus, aliisque similibus malis; fas erit in dubio illis iis limitationem, verò, de qua Salas, judicat Sanchez (lib. 1. in Dec. cap. 10. num. 32. & in eandem videtur incidere n. 37. sine) probabile, licet contrariam probabiliorem. Hæc Vallæ de Moura, quæ tamen num. 28. refellit. Verum Lefsius lib. 2. cap. 44. num. 46. sic docet apertius.

Non est fictum uti remedio, de quo dubium est an conueniat tacitam dæmonis invocationem, hoc enim est, se exponere manifesto periculo superstitionis, nisi forte id fiat cum expressa voluntatis contraria protestatione. Hæc Lefsius, Vide Lefsius sentire, te vallatum hac cautela, quæ facile muniri vales, posse uti eo remedio, ob necessitatem, scilicet recurrendæ sanitatis.

Decernitur quid sentiendum de Superstitionibus allatis à num. 33.

73. De Ictericæ sanitatē ex filo, explicata num. 33. sit pronuntio. In ea sananda, omnia apparent vana, quare per se ab illa erit abstinendum; utrum autem ex dictis num. 49. & 72. colligatur posse semel, apt iterum, videantur sapientiores.

Eandem Ictericam, mingendo in herbam, expellere, de qua se memini eodem num. 33. forte superstitionem non est, si nihil aliud addatur; posset enim esse vis naturalis herbe Marrobij Ictericæ contrariæ quæ herba per coctum mectus, qui propter urinæ exitum aperitur, emittit exhalationes suas ab calida urina excitas, in interiores partes corporis, malam Ictericæ rationem repellentes. Confirmo; nam aliqui hoc morbo infecti eandem herbam ponunt intra calceos; alij sub nuda planta pedum; alij fructuosius alligant ad nuda crura, & hæcque se hoc remedio restantur. Fortè, quia ejusmodi herba oculta vi Ictericæ hilem avertit, dissipat; vel certe mitigat. Nam non omnino ab ejusmodi metu, vel alligatione se fuisse valetudini redditum quidam adolescens mihi narravit, sed solum aliqua ratione refectum: qui tamen addidit tandem omnino se sanitati restitutum intra paucos dies prædicta filii fecatione fuisse.

74. De verbi insusillans in aurem patientis malum calucum, vel equiærotantis, quorum mentio est n. 34. prædictum leniendum diximus, satis num. 8. sine.

75. Jejunium sancti Stephani, de quo num. 35. qua ratione probandum sit n. 46. explicavi.

76. De decimo festo nolente ad convivium sedere, de quo diximus n. 36. assero: si id quis faciat, non certa credulitate, sed quodam levi timore ductus; de mortali non esse damnandum. Vide in simili num. 20. 27. & 28. Illi olim quoad hanc rem, & simul amicum sum colatrematus. Cum agerem Montis Regalis, tredecim ex Canonice invitati simul discubuerunt, ejusmodi superstitionem parvi facientes.

Porro die sequenti quidam ex Collegio Canonico-rum, qui invitatus ad convivium non fuerat, obvisu casu procedens uni ex convivis dixit fore, ut ex ipsis tredecim unus eo anno moreretur, qui alter subridens respondit; potius fore ut ipse non invitatus è vivis delineret, quam unum ex invitatis; adeò vanam eam obsevantiam se existimare. Hæc non insulam responsionem mihi idem, qui respondit, cum risu narravit, & ego, fa-teor, cum plausu illam excepi, sed cum lacrymis, non post multos dies amicum illum, qui convivio non interfuerat è vita ab inexpectata sublatum febre, sum prosecutus.

77. Gladij meditatio dicta num. 27. videtur manifeste superstitionem, si quidem nihil naturale vel divinum in eo effecta apparet. Apud Vecherum de decretis natura describatur hic medendi modus, & ego cum curiosè legi, volui eundem relegere post aliquot annos in nova (inquam fortè incidi) ejusdem libri editione, nec

inveni, expunctumque propter nostram rationem meritis
credidi. An semel aut iterum propter necessitatem infir-
mi possit id terrari. quæ dubia sit superstitio, propter
dicta n. 71. vel quasi sit parvas in se, propter allata

78. De Channabaceo filo à Virgine deducto, de quo
dictum n. 38. quid sentiendum sit innuimus n. 67.

79. Filium adhibere ad horas distinguendas, eo modo,
quo vidimus n. 39. superstitiosum mihi videtur, & vanum,
non tamen solum veniale sit semel aut iterum ex vanita-
te, vel curiositate, id experiri velle ut etiam annuli mo-
tus, de quo n. 49. semel eadem curiositate velle cognos-
cere, collige ex dictis num. eodem. 49. Certè velle experiri
curiosè ex joco accidat; si solum cum annulo adhi-
beatur ad horas signandas; esse veniale docet P. Vincen-
tius Tancrèdus 1. tom. de Rell. tr. 2. lib. 2. d. 4. n. 14. afferens
Sanch. cap. 9. n. 11. Sanch. Bonac.

Vnum de hoc filo advertas velim: nam Baldelli t. 2.
diff. mor. diff. 12. n. 2. sic loquitur: Ad hanc Hydromantiam
reducitur ex Delrio lib. 4. cap. 2. q. 6. sect. 2. Si quis per an-
nulm de filo suspensum, & intra aquam immittit, inen-
das cognoscere, quæ sit hora, ipso annulo certis ictibus ex-
se pulsante latera vasis. Hactenus Baldelli. Addeamus au-
tem Delrium, is certè loco citato hæc habet verba: Vna
specie Hydromantia fiebat per annulum de filo suspensum
in aqua, & vasis latera constans ictibus pulsantem.
Hæc Delrius. Adverte igitur aliud esse hoc quod de ho-
ris, per solum cognoscendis huic explicimus, & aliud
quod Delrius promittit, quæ duo solum confodiri videntur
Baldelli. Probatur: Primò, ex verbis utriusque inter se
collatis. Secundò, quia ea superstitio fili ab utroque his
authoribus vocatur, & Hydromantia, id est, Divinatio
per aquam, & sit in vale, in quo sit aqua: at in casu no-
stro nulla adest, nec a desse debet aqua, ut ego meis ocu-
lis pluries aspexi. Tercò, nec in eodem in nostro debet
necessariò esse annulus suspensus ex filo, cum satis sit
quodlibet grave filo, ferreo, vel simili proportionatum:
nec annulus debet in aquam immitti, quæ videtur re-
quiri à Delrio. Quare, quia noster casus solum est ad di-
gnoscendas horas diei vel noctis: cum superstitio à Del-
rio descripta videatur esse absolutà, atque adeò ad alios
item fines.

Rursus idem Baldelli ibid. d. 1. §. n. 6. sic habet: Si
quis annulum filo appensum digitis teneat intra aliquod
vas, & promittit certum aliquem versiculam Psalmi; ad
hoc, ut annulus ex se moveatur ad latera vasis, & eodem
ictuum numero dei horam diei, ideo est superstitio, quia
verba sacra adhibentur ad effectum vanum, qualis est. mo-
tus annuli, & hora pulsatio. Hactenus ille: Qui adhuc
nostrum casum vel non tangit, vel ejus plenam noti-
tiam non habuit ut signatè tangeret. Nam in casu no-
stro nullus Psalmi versiculus usurpatur, ut ego sicut
dicti, sæpius vidi. Verum hæc pro curiosis innuisse sit
satis.

80. Verba sacra pro lattatu canum, proque effloente
sanguine, quorum mentio facta est n. 40. & n. 41. & pro
morborum expulsiōe quibus n. 42. amota certa ex-
pectatione, & vanis, si forte adsint, ceremoniis, esse lici-
ta, colligi potest ex n. 45. & 48.

§. II. De Maleficio, ejusque dissolutione.

1. Maleficium sive amatorium, quo Malefici utun-
tur ad seducendos animos ad amorem, sive ve-
nenum, quo iidem utuntur ad occidendum, ad infe-
rendum morbum, ad bona temporalia adipiscenda, &c.
est vis ac potestas nocendi aliis ex pacto expresso, vel
tacito cum dæmone; Hoc reducuntur peccata Lamia-
rum seu Strigum, quæ Latine Sage nuncupantur, quæ-
que duo potissimum querunt; delectationes nimirum
turpes ex commistione cum dæmonibus, & damna in
aliis, &c. Quoad hæc porro vide Authores, Sylvest-
r. Malef. Tolet. lib. 4. cap. 16. Azor. 1. part. lib. 9. cap. 25.
& 26. Val. 2. 2. diff. 6. quæst. 13. p. 4. Sanch. lib. 2. in Dec.

Part. I.

cap. 42. & lib. 7. de matrim. diff. 95. Suarez, Delrio, aliòs-
que ab iisdem cit. nobis enim satis sit tria vel quatuor
hic adnotasse.

2. Primò quando occurrit deferri à poenitente pec-
catum maleficij, duo examinare Confessarius debet: Alter-
um, an præter maleficium, exercitum fuerit actuale com-
mesum per expressum pactum cum dæmone; esset enim
tunc duplex peccatum, ut supra, §. 1. n. 10. innui. Pari mo-
do multiplex esset, ac signatè confitendum, si addita
fuissent aliæ peccatorum species: hæresis, v. g. vel idolo-
latra externa, vel sacrilegium, vel fornicatio, &c. Alterum
est, an intulerit damnum suo beneficio Maleficius;
esset enim juxta regulas restitutionis omnia damna re-
sarcienda, ut ex se constat.

3. Secundò: Celebris est quæstio, an sit peccatum
uti opera Malefici ad maleficia dissolvenda. Equidem
directè petere à Malefico etiam parato, ut maleficium
maleficio dissolvat, certum est esse peccatum, cum sit
cooperatio ad id, quod est intrinsecè malum, id est, ad
maleficium exercendum, & quamvis petitio fiat, ut sa-
nitati restituatur maleficio affectus, adhuc tamen pec-
catum est, quia non sunt facienda mala, ut eveniant
bona.

4. Dico (opera Maleficij) nam si nesciam illum esse Ma-
leficum seu Magum, non debco illum ut Magum reputa-
re, sed solum obligor ad inquirenda illa, quæ adhibet, an
sint superstitiosa? Quod si is ea nolit declarare, erit ab
illis abstinendum, ut potè suspectis de superstitione, mul-
tò magis si non sit vir doctus & pius, qui possit judicare
remediis licitis uti.

5. Difficultas ergo est, si petam, ut maleficium dis-
solvat, non petendo: ut id faciat per aliud maleficium,
an licitè petam? Respondeo. Certè si petam, ut dissolvat
solum tollendo signum maleficij, vel illud destruendo,
sciam me illum sic acturum, nec alio maleficio usurum,
esse licitum omnes fatemur, quia tunc res licita petitur,
quam quilibet posset facere sine culpa, idque non sit
convivere dæmoni, sed potius ejus signa, ejusque pacta
destruere.

6. Rursus, si petam absolutè, ut dissolvat, sciam
autem ipsum non posse dissolvere, nisi aliud maleficium
moliendo, quia alium modum non habet, me mortaliter
peccare certum est: quia tunc directè maleficium, quod
est intrinsecè malum, exposcerem: At si petam absolutè,
ut dissolvat, sciens cum posse dissolvere sine maleficio,
& posse cum maleficio, at sciam ipsum sine maleficio
dissoluturum, sane propter rationem modò dictam n. 5.
licitè petam.

7. Quod si absolutè petam, ut dissolvat, sciens
ipsum posse dissolvere cum maleficio, & posse sine
maleficio, putans tamen, inò certò sciens ipsum cum
novo maleficio dissoluturum, major est, & multum cele-
bris controversia, num licitè possim petere? Dico tamen
esse saltem probabile, & tutum licitè posse. Ita Sanch.
dictu diff. 95. de matrim. num. 12. & dicto c. 42. in dec. num. 13.
& novissimè Baldi alios citans diff. de conf. cap. 2. §. 20.
n. 6. Ratio est, quia tunc ego peto, quod is licitè facere
potest: ipsi ergo imputetur, si eligat quod illicitum est:
Quod si mea licita petitio est occasio, ut ipse peccet, sibi
imputet: nam me summa necessitas avergendi à no, vel
è proximo maleficio excusat à cooperatione, quæ for-
tasse ibi esse videtur. Solet afferri paritas de usurario &
infideli: licet enim possim ab his petere mutuam, &
juramentum, licet sciam eos peccaturos accipiendo usu-
ram, & jurando per falsos deos, quia ego rem bonam
vel indifferentem peto: non enim peto ut juret, v. g.
Gentilis per falsos deos, hoc enim planè esset pecca-
tum, quia directè poscerem juramentum per se malum,
sed peto solum, ut juret, id quod ipse potest bene præ-
stare jurando per verum Deum: ni præstet, ipsi impute-
tur; me enim à coopératione peccati, quod videtur hic
adesse, excusat necessitas firmitatis contractus incur-
di cum infideli, sicuti in casu mutui, necessitas, quam
patior pecuniæ.

13

8. Inqui